

Der naturen bloeme

Jacob van Maerlant, ca. 1270, Vlaanderen

Rond 1270 schreef [Jacob van Maerlant](#) *Der naturen bloeme*, een titel die je zou kunnen vertalen als: Het mooiste uit de natuur. In dertien boeken (hoofdstukken), samen ruim 16.500 versregels, vertelt Maerlant achtereenvolgens over de mens, viervoetige dieren, vogels, zeemonsters, vissen, slangen, insecten, gewone bomen en specerijbomen, geneeskrachtige kruiden, vermaarde bronnen, waardevolle stenen en metalen. Ook wat wij tegenwoordig zouden betitelen als 'dode natuur' komt dus aan bod.

Jacob van Maerlant maakte in veel van zijn werken gebruik van gezaghebbende wetenschappelijke werken. Zo deed hij dat ook in *Der naturen bloeme*. De wetenswaardigheden die hij ons voorschotelt, heeft hij voor het grootste deel niet zelf verzonnen, maar bijeengesprokkeld uit geleerde boeken. De belangrijkste bron voor Maerlants werk over de natuur was *De natura rerum* (Over de aard van de dingen), van de geleerde Thomas van Cantimpré, die het schreef tussen 1225 en 1241.

Rauwe vis en zeewater

Maerlant begint zijn werk met de mens: de bekroning van de natuur. Daarbij heeft hij het uitgebreid over de verschillende wonderbaarlijke volkeren die (volgens zijn bronnen) [de aarde](#) bevolken. Een bonte stoet trekt aan ons voorbij. Zo bestaan er mensen die hun ouders doden wanneer die op hoge leeftijd zijn gekomen en hen vervolgens opeten. "Dat is daar een goede gewoonte", aldus Maerlant, 'als je dat nalaat, doe je het fout!' Er bestaan reuzen en dwergen, mensen die rauwe vis eten en zeewater drinken, mensen die aan iedere voet maar vier tenen hebben, vrouwen die kinderen met grijs haar baren, dat zwart wordt als ze ouder worden, en nog veel meer.

In het eerste boek van *Der naturen bloeme* worden volkeren beschreven die er heel wonderlijk uitzien.

Audio file



Fragment voorgelezen door: Christian Cooijmans

Als ons sente Jeronimus leert,
So esser erehande volc gevonden
Gehovet gelijc den honden,
Met crommen clauwen ende met langhen,
Ende met beesten vellen behanghen,
Ende voer haer spreken bassen.
Ander volc es daer gewassen:
So clene monde hebben die liede,
Dat si met enen clenen riede
Insuken moeten daer si bi leven.
Ander volc es daer neven,
Die mensche eten, als wijt horen.
Dese volgen den lieden bi sporen,
Bi der roeke, dats haer maniere,
Tote dat si comen tere riviere.
Ander liede sijn daer bi,
Die heten Arimaspi,
Jof Ciclopen in Latijn,
Die maer met enen oghe sijn,
Ende staet hem voer thoefte voeren.
Ander volc es daer geboeren,
Die lopen utermaten sere
Met enen voete ende niet mere;
Nochtan es die voet so breed,
Dat si jeghen die sonne heet
Hem bescermen daer mede,
Waer dat si rusten in enighe stede.

Zoals de heilige Jeronimus ons leert,
bestaat er een bepaald volk
dat een hoofd heeft als een hond;
ze hebben lange, kromme klauwen
en dragen dierenvelen.
In plaats van te spreken blaffen ze.
Er leeft een ander volk:
die mensen hebben zulke kleine monden
dat ze alles waarvan ze leven
door een rietje naar binnen moeten zuigen.
Daar in de buurt woont nog een volk,
dat mensen eet, naar wij vernomen hebben.

Ze hebben de gewoonte het spoor van een mens
met hun neus te volgen,
totdat ze bij een rivier komen.
Er bestaan ook mensen
die Arimaspi heten,
of cyclopen in het Latijn.
Die hebben maar één oog
en dat zit midden op hun voorhoofd.
Er leeft een volk
dat heel hard kan lopen,
met maar één enkele voet!
Maar die voet is zo groot
dat die mensen zich ermee
tegen de felle zon beschermen,
als ze ergens zitten uit te rusten.

De verhalen die Maerlant ons opdist, komen ons nogal eens ongelooflijk voor. Toch gold dit in de dertiende eeuw als serieuze wetenschap. Het Middelnederlandse werk sluit aan bij een wetenschappelijke traditie die al eeuwen oud was. Ze vond haar oorsprong in de ideeën van de Griekse filosoof Aristoteles en in de geschriften van kerkvaders en andere gezaghebbende auteurs uit de Oudheid en de middeleeuwen.

Marco Polo

De wonderbaarlijke volkeren uit het fragment, worden in veel middeleeuwse boeken beschreven. Ze leefden in het verre onbekende Oosten, aan de rand van het aardse paradijs waar Adam en Eva gewoond hebben. De ontdekkingsreiziger Marco Polo spreekt ervan, net als Jan van Mandeville in zijn gefantaseerde [reisverhaal](#). En ook een zekere ‘pape Jan’ die een wonderbaarlijk rijk beschrijft, heeft het over deze volkeren. Tot in onze tijd hebben de wondervolkeren, waarover onder andere Jacob van Maerlant schrijft, hun aantrekkingskracht behouden. In *Baudolino*, geschreven door Umberto Eco, gaat het herhaaldelijk over pape Jan en zijn rijk, en de hoofdpersoon in dit boek ontmoet die wonderbaarlijke wereldbewoners tijdens zijn reizen in levenden lijve.

Herzien door werkgroep Remco Sleiderink

Op de website van de Koninklijke Bibliotheek is een veertiende-eeuws handschrift van Der Naturen Bloeme in zijn geheel te bekijken. Klik op het venster hieronder om het digitale topstuk te bekijken.



Bekijk dit digitale topstuk →

Klara-podcast: *Der naturen bloeme* van Jacob van Maerlant

De literaire canon 4, met Mike Kestemont. Jacob van Maerlant is één van de belangrijkste Middelnederlandse dichters en ook één van de meest productieve, er zijn maar liefst 230.000 verzen van hem bekend.

▶ ↺ 🔊 00:00 / 05:04

Verder lezen

- Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300*

- (2016), [p. 502-512](#): 'De natuur onder ogen'.
- [Der Naturen Bloeme](#) in de Koninklijke Bibliotheek
 - Peter Burger (samenstelling), *Het boek der natuur*, Amsterdam, 1989 geeft van een aantal fragmenten een vertaling in modern Nederlands met een nawoord en aantekeningen. Dit boekje staat ook [online in de dbnl](#).
 - Ingrid Biesheuvel (ed.), *Maerlants werk, juweeltjes van zijn hand*, Amsterdam, 1998, p. 312-353 bevat [een selectie uit Der naturen bloeme](#), met korte inleiding, Middelnederlandse tekst en vertaling.
 - Zie ook: Frits van Oostrom, *Maerlants wereld*. Uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 1996.
 - [Der naturen bloeme van Jacob van Maerlant in Literaire canon](#)
 - Downloadbaar lesmateriaal op [KlasCement](#) over Jacob van Maerlants *Der naturen bloeme*.
 - [Fabeldieren en waar ze te vinden: Der Naturen Bloeme in de onderbouwklas \(klassiekersindeklas.nl\)](#)
 - *Der naturen bloeme* in de [DBNL](#).

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/der-naturen-bloeme>